

Miljøpartiet De Grønnes forslag til

Økonomiplan 2019-2022

Rådmannens forslag til økonomiplan legges til grunn. Foreslåtte endringer kan gjennomføres innen angitte rammer og avsetninger til ubudne avsetninger.

1. En økonomisk bærekraftig kommune

MDG har programfestet at kommunen skal ha en bærekraftig økonomi. Det kommunale regnskapsresultat uttrykt ved *mer /mindre forbruk* gir ikke uttrykk for bærekraft, men hvordan kommunens arbeidskapital vedlikeholdes. Avdrag i stedet for avskrivninger utgiftsføres. Bærekraftig økonomisk utvikling forutsetter at kommunens egenkapital vedlikeholdes og at kapitalslit / avskrivninger dekkes av driftsoverskuddet.

Samlet driftsresultatet i 2017 ble på 133,3 mkr, inklusiv avtalefestet nedbetaling av underskudd og ekstra eiendommens skatt på 2 promille, til sammen 59,5 mkr. I regnskapet utgjør avdrag på lån kr 62,3 mkr, mens avskrivninger er 82,5 mkr. En kapitalforringelse på 20,2 mkr.

Det regnskapsmessige mindre forbruk (73,8 mkr) bør derfor korrigeres for denne kapitalforringelse og et mer bærekraftig resultat i 2017 er dermed 53,6 millioner kroner.

Vi støtter forslagene i ny Kommune lov om endret beregning av avdrag, og den opptrapping Rådmannen foreslår, slik at det blir bedre samsvar mellom avskrivninger og avdrag. Rentenivået ligger i dag på et historisk bunnivå og framtidige endringer peker mot en heving av rentenivået, noe som vil belaste kommunens driftsøkonomi ytterligere. Kommunen har i en årrekke benyttet en strategi med 100% lånefinansiering basert på store samlede lån med vektet avdragstid og hovedsakelig med flytende renter som delvis er sikret med rentebytteavtaler. Det gir sikring på kort sikt, men ikke over så lang tid som lånetiden (snitt rundt 30 år)

De ekstra ordinære gode driftsresultatene de siste åra vil medføre at kommunen kan ha inndekket opparbeidet underskudd og være ute av Robek registret fra 2019. MDG støtter opplegget med å komme ut av Robek så raskt som mulig.

Det er nødvendig for kommunen å etableres en mer bærekraftig økonomisk politikk framover blant annet gjennom å generere et driftsresultat i størrelsesorden med 2017. Det er nødvendig med egenkapital til planlagte investeringer og ha finansielle buffere til å møte uforutsette endringer i finansmarkedet.

Behovet for kassakreditt / trekkrettigheter er sterkt redusert. Det skyldes de gode driftsresultatene de siste årene samt at akkumulert premieavvik gikk ned i 2017, noe som bl.a skyldes at kommunen benyttet avsatt premiefond i HKP til betaling av årets pensjonsutgifter.

De avsatte kostnader til trekkrettigheter på 3 mkr bør kunne reduseres.

For 2019 er det vedtatt at eiendomskattetaksten for boliger settes ned fra 5,75 promille til 3,75. I 2020 foretas det en 10% oppjustering av takstene. MDG ønsker en re-taksering av private boligeiendommer gjennomføres i planperioden. I den forbindelse bør skattesatsen justeres ned, slik at skattetrykket ikke økes ytterligere. Skattesatsen kan deretter justeres årlig slik at realverdien av skatteprovenyet holdes på samme nivå. Av sosiale fordelingshensyn bør en justering av bunnfradrag også vurderes. Skattesatsen for næringsseidendom har hele tiden ligget på lovens maksimum.

Det viser seg at innkrevde gebyrer innen VAR sektoren har vært for høye og at avsatte fond nå må reduseres. Det gjøres ved en frysing av satsene.

Det er viktig for både næringslivet og private boligeiere at kommunen kan tilby service og tekniske tjenester som oppmåling, saksbehandling av byggesaker til akseptable priser som reflekterer selvkost for den faktiske tjenesten som ytes den enkelte. Mange av dagens gebyrer oppleves som urimelige i og med de inneholder en høy overhead. Det foretas en gjennomgang av gebyrregulativet med sikte på å nedjustere gebyrer som virker klart urimelige.

2. Byplanlegging

Framføring av dobbeltspor gjennom Halden og mot Sverige er et svært viktig tiltak for å redusere godstrafikken på E6. Et nytt dobbeltspor i tunell nord for sentrum og flytting av dagens stasjon åpner opp for at store arealer i sentrum kan frigjøres til byutvikling.

Ved å bygge en ny vei langs dagens jernbanespor fra Grønland og ut på Mølen, vil dagens tungtrafikk forbi Indre havn fjernes. Det kan skapes et sammenhengende bilfritt område rundt Torvet og Indre havn på en mye bedre måte.

Dette er et tiltak som har lang tidshorisont, iht NTP etter 2030. Imidlertid er det viktig at trase for framtidig utenlands høyhastighets spor blir avklart raskt, for å få hevet båndlegging av viktige sentrumsarealer. I den nærmest 12 års perioden vil enkeltsporet med nåværende stasjon fortsatt betjene togreisende. Det kan gjøres utbedringer med bl.a forbikjøringsspor mellom Halden og Sarpsborg som vil gi mulighet for økt hyppighet på Intercity trafikken. Bygging av forbikjøringsspor mellom Aspedammen og Øxnered vil øke kapasiteten for både gods og person trafikk.

Kommunen må spille en aktiv rolle i planlegging av den nye jernbanen inntil byen og videre mot Sverige sammen med Jernbaneverket. Planstaben må styrkes.

Planlegging og bygging av tunell fra Grønland bro til Risum må prioriteres. MDG vil støtte et forslag om at egenfinansieringsandel til en tunell kan skaffes gjennom bompenger ved selve tunellen. En tunell løsning vil frigjøre Iddeveien til sykkelvei og kollektivtrafikk, fjerne trafikkproblemene i Elvegata og ved Immanuelskirken.

Risum utvikler seg som bydelssentrum og det meste av boligbygging de nærmeste årene vil skje på Iddesiden. Med godkjent reguleringsplan for området Risumhagenhøyda, med 60 nye boliger, vil trafikken på Hovsveien øke ytterligere. Det må derfor planlegges en utbedret veiforbindelse fra Folkevang og ned til Iddeveien.

Planlegging av ny veiforbindelse fra Brødløs mot fv 104 må forseres.

Planlegging av idrettsarena og skole på Os er igangsatt og samtidig er bygging av svømmehall i St Joseph kvartalet vedtatt. Disse to områdene må planlegges og reguleres i sammenheng. Det bør vurderes om basishallen kan bygges på St. Joseph. Håkon VII's vei representerer en barriere mellom områdene og også et støy og forurensningsproblem. Veibanen bør senkes fra Vognmakergata og ned til Storsenteret og det må bygges et lokk over veien, hvor man kan gå mellom skole og svømmehall.

3. Et grønt skifte – en smartere kommune

MDG støtter Rådmannens miljøstrategi (side 20):

For å møte fremtidige forventninger til kommunen har rådmannen lagt vekt på at alle avdelinger må ta miljøtankegangen inn i sitt daglige virke, både på drift, nybygg og innkjøp.

En konsekvens er at kommunen må utvide vurderingsgrunnlaget i mange saker. Ofte glemmes det å vurdere hvordan brukerne av et tiltak vil påvirke miljøet, det sees bare på den kommunale budsjettvirkningen. Skal Halden få flere til å gå og sykle når de skal på skole, jobb, handle, komme på fritidsaktiviteter, må disse funksjonene lokaliseres i nærheten av der brukerne bor.

Den foreslåtte samlokaliseringen av 3 avdelinger ved Båstadlund Arbeid- og aktivitetssenteret og flytte de til Asak skole, er en sak hvor det ikke er foretatt noen miljøvurdering. Mange av brukerne bor i dag i egne boliger i gangavstand fra Båstadlund og kommer seg på jobb på egenhånd. En flytting til Asak vil kreve at mange må transporteres med bil.

MDG støtter NFU's protester mot denne flyttingen. De påpeker behovet for egenmestring og reduserte transportkostnader. **Å gå på jobb** er for denne gruppa viktig i forhold til mosjon og i tråd med kommunens folkehelsestrategi.

For å sikre at planer og utbyggingstiltak i kommunen er utformet i forhold til å gi størst mulig klimaeffekt, opprettes det en funksjon som **Klimaombud**. Vedkommende skal vurdere klima og miljø effekten av planforslag / nye tiltak og avgi uttalelse til besluttende organ. Trenger ikke være en fast stilling, men et betalt verv eller ansvarsområde for fagperson i kommunens administrasjon.

Nasjonal satsing på elbiler gjennom reduserte avgifter har skapt et marked for utslippsfrie kjøretøy. Det må det etableres enda flere ladestasjoner for el biler og busser både i sentrum og ute ved E6. Dessuten må det bygges en fyllestasjon for hydrogen både i byen og nær E6 / Svinesundsområdet, som dermed vil utgjøre et naturlig knutepunkt på stamveien for Hydrogen som planlegges mellom Norge og Europa. Med Norges unike tilgang på fornybar energi har vi store fordeler med tanke på hydrogenproduksjon. Hydrogen som drivstoff i transportsektoren har et stort potensial både innen skipsfart og for tunge kjøretøyer.

Erfaring og kunnskap rundt praktisk bruk av denne infrastrukturen kan også benyttes i andre deler av verden, hvor vi kan bidra til å redusere CO2 utslipp. Verdiskapning i samfunnet oppstår ofte som følge av politiske beslutninger

Ved utskifting av kommunale kjøretøyer kjøpes i størst mulig grad utslippsfrie kjøretøy. Her kan det spares inn midler på driftsbudsjett.

Massiv tre, solenergi og jordvarme i kommunale bygg

Bruk av massiv tre, solenergi og jordvarme på Idd skole og Bergheim er første steg som viser at lokal politikk kan skape mere miljøvennlige bygg. Økonomiplanen inneholder flere store byggeprosjektet som på samme måte må bygges mest mulig miljøvennlig.

For skogbruket gir massiv-tre nye muligheter for avsetning av de deler av virket som i dag selges til lave priser. Å øke bearbeidingen av trevirke lokalt, vil skape ny sysselsetting. Etableringen av massiv-tre fabrikker er nå i gang enkelte steder i Norge. Stat og kommuner kan stimulere denne omleggingen ved å stille slike krav i offentlige byggeprosjekter. Det er viktig å stimulere til ny virksomhet i Halden som er en betydelige skogbrukskommune.

Formålet med flere store investeringsprosjekt er det skal redusere de framtidige driftskostnader. Det gjelder i første omgang ny skole på Idd, Bergheim demenssenter . Utbyggingen på Os og ny brannstasjon bør også baseres på bruk av trematerialer. Nye bygg kan gjøres enda mer kommunaløkonomisk lønnsomme ved å bygges som lavutslippshus. Kommunen kan spare betydelige utgifter til oppvarming ved å bygges solcellepaneler på store deler av takene, borre jordvarmebrønner og legge opp til vannbåren varme i gulvene. Solenergien vil kunne dekke store deler av strømbehovet på dagtid, og jordvarmen vil gjøre at både oppvarming av rommene og vannoppvarming kan skje med liten strømtilførsel fra nettet. Med nye toveis målere, kan overskuddet av produsert energi leveres til energiselskapet.

På skoler vil det bli et stort strømoverskudd i ferier. Kommunen kan på den måten bli en betydelig strømleverandør til andre (kommunale) bygg. Private utbyggere kan oppfordres til å gjøre likedan. Prisen på tilbakelevert strøm har til nå variert en del i Østfold, men det er mulig å forhandle seg til en

gunstig pris på paneler og returstrøm i en pakke. Selv om Norge er selvforsynt med vannkraft, vil det være gunstig å utnytte en del av potensialet for solenergi og energisparing, siden dette kan skje uten naturinngrep. Det vil gi større mulighet for eksport av grønn energi til land der fornybar-andelen foreløpig er liten. Dette vil bidra til å gjøre Halden til en *Smartere by*.

For å dokumentere lokal innsats, må rådmannen utarbeide et årlig klimaregnskap i årsmeldingen.

4. Bærekraft og fattigdom

FN har vedtatt 17 mål for økt bærekraft. Et av målene er å bekjempe fattigdom. Halden har en relativt høy andel av lavinntekts familier. Et viktig element i bedring av livssituasjonen til lavinntektsfamilier er tilgang på en brukbar bolig innen en akseptabel prisramme. Det er hva man sitter igjen med etter bokostnader er betalt som er den reelt disponible inntektsramma til en familie.

Gjennom BOSO har kommunen et opplegg for personer som har problemer med egen livsførsel og daglig liv. Men det er en større gruppe som klarer seg på egenhånd, men sliter med lav inntekt.

Byens boligbyggelag HABO driver ikke lenger med sosial boligbygging. Deres tilbud ligger i en høyere prisklasse. Det samme gjør tilbudet av leiligheter som bygges av private entreprenører i sentrum. Kommunen overlater til markedet å framskaffe leiligheter.

For å nå målene om at flere barnefamilier skal bosette seg i sentrum, må det tilbys leiligheter som er store nok og som har et akseptabelt prisnivå. I dag er det rimeligere å kjøpe en brukt enebolig enn leilighet. Kommunen må derfor spille en mer aktiv rolle i forbindelse med kjøp og avhending av egne eiendommer egnet for boligbygging. Det må settes krav til utbygger når det gjelder type leiligheter og standard. En del av leilighetene kan kommunen disponere, de øvrige kan utbygger selge fritt.

5. Innovasjon og omstilling

Halden skal bli Norges mest innovative kommune er en frase som går igjen i rådmannens forslag.

Skal kommunen bidra til omstilling og nyskaping, må innretningen på kommunale tilskudd til bedrifter endres. Halden kommune har i 10 år gitt tilskudd til NCE uten å ha stilt krav til anvendelse av midlene eller fått tilbake noen rapportering av oppnådde resultater. Tilsvarende for Allsang på Grensen. Slike midler må ikke gis som passiv driftstøtte. Fra 2019 settes de midlene, som hittil har bli overført til NCE og Allsang på Grensen, av til et nyskaping- og oppstartsfond som både bedrifter og lag og foreninger kan søke på, for å sette i gang nye aktiviteter.

Kommunen bør delta i flere utviklingsprosjekt slik man har gjort innen pleie og omsorg. Dette vil imidlertid kreve at det avsettes mer midler (penger og arbeidstimer) til å delta aktivt i prosjektene. Det avsettes 5 mkr hvert år fra driftsoverskuddet.

6. Kultur og idrett

Det er viktig å styrke Nordsiden med nye aktiviteter.

- Flytting av Østfoldmuseet til Fayegården er vedtatt og kan gjennomføres i 2019.
- Nye aktiviteter flyttet til Halden Storsenter vil kunne medføre at bygninger i Kulturkvartalet kan omdisponeres, som Alladin eller Biblioteket.
- Ungdommen trenger lokaler til sine aktiviteter. Halden har ikke noe egnet lokale til et Hip hop senter. Ungdom fra Halden må reise til Fredrikstad eller Sarpsborg. Det trengs også en debutscene hvor musikk interessert ungdom kan lære å opptre

- Overta Studentsamfundet. Bygget er verdimelessig nedskrevet og bør kjøpes. Finansiering kan skje ved å selge kommunens aksjer i Halden Utvikling. Dette er nå et veletablert bygg i full drift og trenger ikke lenger offentlig "fødselshjelp".

Det må etableres en selvstendig organisasjon med kommunal bistand, som får ansvaret for å drifte Samfundet og andre kulturtilbud rettet særlig mot ungdom. En ungdommens frivillighets sentral.

Sykkel og turveier

Kommunestyret har vedtatt at **Halden skal være en sykkelby**

For å få nasjonale og regional tilskudd til økt satsing på sykkel, må kommunen yte en egen innsats.

I tillegg til de tiltak Vegvesenet vil gjøre langs Riks- og fylkesveier, må det lages et nettverk av veier / stier hvor sykkel har fortrinnsrett. Det kan blant annet gjøres ved bedre skilting og merking i veibanen. Markere overgangsfelt for sykkel og fjerning av kanter på eksisterende fortau. Viktig med bedre skille mellom de som sykler i høy hastighet og barn og gående. Det økende salg av El sykler vil medføre at flere kan sykle til skole / jobb for å handle. Dette vil kreve bedre tilrettelegging av kommunens gatenett og etablering av sikker sykkelparkering.

Rådmannen har satt av kr 15 mkr til å bygge en undergang på Risum. Dette er en oppgave for fylkeskommunen som har ansvaret for fv 22. Disse midlene omdisponeres til sykkelveier

Den enkleste formen for mosjon er å gå en tur.

Utbedre eksisterende turstier som i sin tid ble laget ved hjelp av SKAP og KAJA-ordningen på 90-tallet. Disse stiene trenger sårt vedlikehold og vil ha stor betydning for folkehelse og trivsel. En mulighet er å bruke arbeidskraft fra den nye NAV-ordningen, der de som mottar stønad må jobbe, jfr. opplegg i Fredrikstad.

Økt satsing på friluftsliv vil gi et tilbud til et stort antall mennesker og være et svært kostnadseffektivt folkehelseiltak. Det opprettes en deltidsstilling som kan samarbeide med idrettsrådet.

7. Økt nedbør og ekstremvær

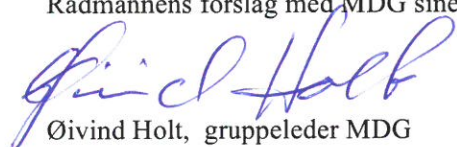
Det må planlegges bedre for å kunne ta imot økte nedbørsmengder pga klimaendringer blant annet ved å legge til rette for flere absorberende overflater og ta vare på eksisterende vegetasjon i by området. Gjenåpning av bekker vil også være et aktuelt tiltak.

Redusert salting av veier i boligområder. Gir innsparing for både kommune og bileiere.

Rent vann er et knapphetsgode som må husholderes. Det bør installeres vannmålere i flere hus og gjennom bevisstgjøring få flere til å bruke mindre vann for å sikre at kommunens ledningsnett har kapasitet.

Forslag til vedtak:

Rådmannens forslag med MDG sine merknader vedtas



Øivind Holt, gruppeleder MDG

Budsjettskjema 1A - drift

	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
Skatt på inntekt og formue	753 512	760 271	767 199	774 871
Ordinært rammetilskudd	924 413	947 129	978 340	996 820
Skatt på eiendom	75 930	76 760	74 090	71 420
Andre direkte eller indirekte skatter	0	0	0	0
Andre generelle statstilskudd	4 226	4 184	4 143	4 102
Sum frie disponible inntekter	1 758 081	1 788 344	1 823 772	1 847 213
Renteinntekter og utbytte	6 000	6 000	6 000	6 000
Gevinst finansielle instrumenter (omløpsmidler)				
Renteutg., provisjoner og andre fin.utg.	73 922	81 200	84 750	91 000
Tap finansielle instrumenter (omløpsmidler)	0	0	0	0
Avdrag på lån	83 011	95 013	100 764	106 090
Motpost avskrivning VAR				
Netto finansinnt./utg.	-150 933	-170 213	-179 514	-191 090
Til dekning av tidligere regnsk.m. merforbruk				
Til ubundne avsetninger	39 400	39 400	45 000	34 859
Til bundne avsetninger				
Bruk av tidligere regnsk.m. mindreforbruk				
Bruk av ubundne avsetninger				
Bruk av bundne avsetninger				
Netto avsetninger	-39 400	-39 400	-45 000	-34 859
Overført til investeringsbudsjettet				
Til fordeling drift	1 567 748	1 578 731	1 599 258	1 621 264
Sum fordelt til drift (fra skjema 1B)				
Mer/mindreforbruk	1 567 748	1 578 731	1 599 258	1 621 264

Budsjettskjema 1 B - drift

	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Regnskap 2021	Regnskap 2022
Fellesfunksjoner	230	223	227	232
Sentraladministrasjon	114 096	114 831	113 492	114 822
NAV	58 107	58 571	59 114	59 950
Undervisning og oppvekst	629 960	635 882	643 934	656 303
Kultur og idrett	45 076	44 113	46 117	44 659
Helse og omsorg	638 701	642 792	654 856	662 565
Teknisk	81 578	82 319	81 518	82 732
Totalt	1 567 748	1 578 731	1 599 258	1 621 263

Budsjettskjema 2A - investering	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
Investeringer i anleggsmidler	611 390	744 290	395 300	115 950
Utlån og forskutteringer	60 000	70 000	70 000	70 000
Kjøp av aksjer og andeler	0	0	0	0
Avdrag på lån	18 000	19 500	21 000	22 000
Dekning av tidligere års udekket	0	0	0	0
Avsetninger	10 000	10 000	10 000	10 000
Årets finansierungsbehov	699 390	843 790	496 300	217 950
Finansiert slik:				
Bruk av lånemidler	590 452	560 706	433 756	180 972
Inntekter fra salg av anleggsmidler	10 000	10 000	10 000	10 000
Tilskudd til investeringer	0	166 000	0	0
Kompensasjon for merverdiavgift	79 938	86 584	30 544	3 978
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	18 000	19 500	21 000	22 000
Andre inntekter				
Sum ekstern finansiering	698 390	842 790	495 300	216 950
Overført fra driftsbudsjettet				
Bruk av tidligere års udisponert				
Bruk av avsetninger	1 000	1 000	1 000	1 000
Sum finansiering	699 390	843 790	496 300	217 950
Udekket/udisponert	0	0	0	0
Budsjettskjema 2 B - investering	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021
Sentral/Felles	18 190	18 190	18 190	18 190
Kultur inkl. kirke	13 900	183 920	90 330	2 810
Undervisning og oppvekst	162 650	374 530	114 530	-
Helse og omsorg	142 150	26 800	5 800	5 800
Teknisk	93 150	31 850	29 450	15 150
VAR	181 350	109 000	137 000	74 000
Sum	611 390	744 290	395 300	115 950

